

Eğitim Teknolojisi

kuram ve uygulama

Yaz 2021

Cilt 11

Sayı 2

Summer 2021

Volume 11

Issue 2

Educational Technology

theory and practice

ISSN: 2147-1908

Editör Kurulu / Editorial Board*

Dr. Ana Paula Correia
Dr. Buket Akkoyunlu
Dr. Cem Çuhadar
Dr. Deniz Deryakulu
Dr. Deepak Subramony

Dr. Feza Orhan
Dr. H. Ferhan Odabaşı
Dr. Hafize Keser
Dr. Halil İbrahim Yalın
Dr. Hyo-Jeong So

Dr. Kyong Jee(Kj) Kim
Dr. Özcan Erkan Akgün
Dr. S. Sadi Seferoğlu
Dr. Sandie Waters
Dr. Servet Bayram

Dr. Şirin Karadeniz
Dr. Tolga Güyer
Dr. Trena Paulus
Dr. Yavuz Akpınar
Dr. Yun-Jo An

* Liste isme göre alfabetik olarak oluşturulmuştur. / List is created in alphabetical order

Hakem Kurulu / Reviewers*

Dr. Adile Aşkim Kurt
Dr. Ağah Tuğrul Korucu
Dr. Ahmet Çelik
Dr. Ahmet Naci Çoklar
Dr. Akça Okan Yüksel
Dr. Arif Akçay
Dr. Arif Altun
Dr. Aslı Saylan Kırmızıgül
Dr. Aslıhan İstanbullu
Dr. Aslıhan Kocaman Karoğlu
Dr. Ayça Çebi
Dr. Ayfer Alper
Dr. Aynur Kolburan Geçer
Dr. Ayşe Kula
Dr. Ayşegül Bakar Çörez
Dr. Arif Akçay
Dr. Bahar Baran
Dr. Barış Sezer
Dr. Beril Ceylan
Dr. Berrin Doğusoy
Dr. Betül Özyayın
Dr. Betül Yılmaz
Dr. Beyza Bayrak
Dr. Bilal Atasoy
Dr. Burcu Berikan
Dr. Büşra Özmen
Dr. Can Güldüren
Dr. Canan Çolak
Dr. Çelebi Uluyol
Dr. Çiğdem Uz Bilgin
Dr. Demet Somuncuoğlu Özerbaş
Dr. Deniz Atal Köysüren
Dr. Deniz Mertkan Gezgin
Dr. Duygu Nazire Kaşıkçı
Dr. Ebru Kılıç Çakmak
Dr. Ebru Solmaz
Dr. Ekmel Çetin
Dr. Elif Buğra Kuzu Demir
Dr. Emine Aruğaslan
Dr. Emine Cabı
Dr. Emine Şendurur
Dr. Engin Kurşun
Dr. Erhan Güneş

Dr. Erinç Karataş
Dr. Erkan Çalışkan
Dr. Erkan Tekinarslan
Dr. Erman Yükseltürk
Dr. Erol Özçelik
Dr. Ertuğrul Usta
Dr. Esma Aybike Bayır
Dr. Esra Yecan
Dr. Ezgi Gün
Dr. Fatma Bayrak
Dr. Fatma Keskinliç
Dr. Fatih Erkoç
Dr. Fatih Yaman
Dr. Fezile Özdamlı
Dr. Figen Demirel Uzun
Dr. Filiz Kalelioğlu
Dr. Filiz Kuşkaya Mumcu
Dr. Funda Dağ
Dr. Funda Erdoğdu
Dr. Gizem Karaoğlan Yılmaz
Dr. Gökçe Becit İşıçitürk
Dr. Gökhan Akçapınar
Dr. Gökhan Dağhan
Dr. Gül Özüdoğru
Dr. Gülhan Orhan Karsak
Dr. H. Ferhan Odabaşı
Dr. Hacer Türkoğlu
Dr. Hafize Keser
Dr. Hakan Tüzün
Dr. Halil Ersoy
Dr. Halil İbrahim Akyüz
Dr. Halil İbrahim Yalın
Dr. Halil Yurdugül
Dr. Hanife Çivril
Dr. Hasan Çakır
Dr. Hasan Karal
Dr. Hatice Durak
Dr. Hatice Sancar Tokmak
Dr. Hüseyin Bicen
Dr. Hüseyin Çakır
Dr. Hüseyin Özçınar
Dr. Hüseyin Uzunboyulu
Dr. Işıl Kabakçı Yurdakul
Dr. İbrahim Arpacı

Dr. İlkur Resioğlu
Dr. Kadir Demir
Dr. Kerem Kılıçer
Dr. Kevser Hava
Dr. Levent Çetinkaya
Dr. Levent Durdu
Dr. M. Emre Sezgin
Dr. M. Fikret Gelibolu
Dr. Mehmet Akif Ocak
Dr. Mehmet Barış Horzum
Dr. Mehmet Kokoç
Dr. Mehmet Üçgül
Dr. Melih Engin
Dr. Melike Kavuk
Dr. Meltem Kurtoğlu
Dr. Muhittin Şahin
Dr. Mukaddes Erdem
Dr. Murat Akçayır
Dr. Mustafa Sarıtepeci
Dr. Mustafa Serkan Günbatır
Dr. Mustafa Yağcı
Dr. Mutlu Tahsin Üstündağ
Dr. Müge Adnan
Dr. Nadire Çavuş
Dr. Necmi Eşgi
Dr. Nezhil Önal
Dr. Nuray Gedik
Dr. Nurettin Şimşek
Dr. Onur Ceran
Dr. Onur Dönmez
Dr. Ömer Faruk İslim
Dr. Ömer Faruk Ursavaş
Dr. Ömer Delialioğlu
Dr. Ömür Akdemir
Dr. Özcan Erkan Akgün
Dr. Özden Şahin İzmirli
Dr. Özgen Korkmaz
Dr. Özlem Çakır
Dr. Pınar Nuhoğlu Kibar
Dr. Polat Şendurur
Dr. Ramazan Yılmaz
Dr. Raziye Demiralay
Dr. Recep Çakır
Dr. Sabiha Yeni

Dr. Sacide Güzin Mazman
Dr. Salih Bardakçı
Dr. Sami Acar
Dr. Sami Şahin
Dr. Seher Özcan
Dr. Selay Arkün Kocadere
Dr. Selçuk Karaman
Dr. Selda Küçük
Dr. Serap Yetik
Dr. Serçin Karataş
Dr. Serdar Çiftçi
Dr. Serhat Kert
Dr. Serkan İzmirli
Dr. Serkan Şendağ
Dr. Serkan Yıldırım
Dr. Serpil Yalçınalp
Dr. Sibel Somyürek
Dr. Sinan Keskin
Dr. Soner Yıldırım
Dr. Şafak Bayır
Dr. Şahin Gökçearsan
Dr. Şeymus Aydoğdu
Dr. Tarık Kışla
Dr. Tayfun Tanyeri
Dr. Tuğba Bahçekapılı
Dr. Tuğba Öztürk
Dr. Turgay Alakurt
Dr. Türkan Karakuş
Dr. Tolga Güyer
Dr. Uğur Başarmak
Dr. Ümmühan Avcı Yücel
Dr. Ünal Çakıroğlu
Dr. Veynel Demirer
Dr. Vildan Çevik
Dr. Volkan Kukul
Dr. Yalın Kılıç Türel
Dr. Yasemin Demirarslan Çevik
Dr. Yasemin Gülbahar
Dr. Yasemin Koçak Usluel
Dr. Yasin Yalçın
Dr. Yavuz Akbulut
Dr. Yusuf Levent Şahin
Dr. Yusuf Ziya Olpak
Dr. Yüksel Göktaş

* Liste isme göre alfabetik olarak oluşturulmuştur. / List is created in alphabetical order.

İletişim Bilgileri / Contact Information

İnternet Adresi / Web: <http://dergipark.org.tr/etku>

E-Posta / E-Mail: tguyer@gmail.com

Telefon / Phone: +90 (312) 202 17 38

Makale Geçmişi / Article History

Alındı/Received: 19.02.2021

Düzeltilme Alındı/Received in revised form: 04.04.2021

Kabul edildi/Accepted: 07.04.2021

ÇEVİRİMİÇİ TETİKTE OLMA ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI

Ferit Karakoyun¹

Bilimsel Araştırma Makalesi

Öz

Mobil teknolojilerin ve internet erişiminin yaygınlaşmasıyla bireylerin çevrimiçi medya kullarımlarına ilişkin yeni kavramlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu kavramlardan biri olan çevrimiçi tetikte olma, bireylerin çevrimiçi içerik ve iletişime psikolojik olarak sürekli bağlı olmalarıdır. Fakat bu bağıllık patolojik bir durum değildir. Bu araştırmada Çevrimiçi Tetikte Olma Ölçeği (ÇTOÖ)'nin Türkçeye uyarlanması amaçlanmıştır. Araştırmada öncelikle ÇTOÖ Türkçeye çevrilmiş, ardından ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemek amacıyla 390 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak bilgi formu, ÇTOÖ Türkçe formu, İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ) ve Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği (GKKÖ) kullanılmıştır. Elde edilen verilerden iki ayrı örneklem grubu oluşturularak bir gruba Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), diğer gruba ise Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Sonuçlar, ÇTOÖ'nün Türkçe formunun orijinal ölçekle uyumlu bir faktör yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçeğin Türkçe formuna ilişkin hesaplanan Cronbach alfa değerleri, oldukça güvenilir ölçümler sağladığına ilişkin kanıtlar sunmaktadır. Ölçeğin uyum geçerliğini değerlendirmek amacıyla ise ÇTOÖ ile İBÖ ve GKKÖ arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analizler sonucunda uyum geçerliğini destekleyen verilere ulaşılmıştır. Sonuç olarak ÇTOÖ'nün Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: çevrimiçi tetikte olma; ölçek uyarlama; geçerlilik; güvenilirlik.

ADAPTATION OF ONLINE VIGILANCE SCALE TO TURKISH

Abstract

With the widespread use of mobile technologies and Internet access, new concepts related to individuals' use of online media have begun to emerge. One of these concepts, online vigilance, is referred to as individuals' non-pathological form of constant psychological

¹ Dr., Dicle Üniversitesi, feritkarakoyun@gmail.com, orcid.org/0000-0003-1110-4035

connectedness to online content and communication. The purpose of this study is to adapt the Online Vigilance Scale (OVS) into Turkish. In the study, the OVS was first translated into Turkish, and then data were collected from 390 university students in order to examine the psychometric properties of the scale. OVS Turkish form, Fear of Missing out Scale (FOMOS), Internet Addiction Scale (IAS) and an information form were used as data collection tools. Two separate sample groups were formed from the obtained data; Exploratory Factor Analysis (EFA) was applied to one group and Confirmatory Factor Analysis (CFA) was applied to the other group. The results show that the Turkish form of the OVS has a factor structure compatible with the original scale. In addition, the Cronbach's Alpha values calculated for the Turkish form of the scale provide evidence that it is highly reliable. For the purpose of evaluating the convergent validity of the scale, the relationships between the IAS, FOMOS and the OVS were examined. As a result of the analysis, data supporting the convergent validity of the scale were obtained. Consequently, it could be stated that the Turkish version of the Online Vigilance Scale was a valid and reliable scale.

Keywords: online vigilance; scale adaptation; validity; reliability.

Summary

Many smartphone and mobile device users have now developed the behavior of constantly being online and being in contact with others almost permanently (Vorderer & Kohring, 2013). These users live in a media-saturated world that allows them to be permanently online and permanently connected (PO/PC). In the literature, the concept of PO/PC is defined in two dimensions as "an overt behavior in the form of protracted use of electronic media and a psychological state of permanent communicative vigilance" (Vorderer, Kromer ve Schneider, 2016). PO/PC occurs when a person uses online media and at the same time is engaged in other cognitive, social or physical activities (Vorderer et al., 2016). The use of online content while performing these activities is called "permanently online (PO)", and simultaneous online interaction with the activities is called "permanently connected (PC)." (Vorderer, Hefner, Reinecke ve Klimmt, 2018)

The awareness of the phone users that online content and communication are permanent, and their motivation to meet the expectations of the PO/PC have recently revealed the concept of online vigilance (Klimmt et al., 2018; Reinecke et al., 2018). The online vigilance is individuals' constant psychological connectedness to online content and communication. However, this connectedness is not a pathological condition (Johannes et al., 2020; Reinecke et al., 2018). The state of online vigilance is expressed in three sub-dimensions: salience, reactivity and monitoring. The cognitive dimension of online vigilance, "salience", refers to the frequency and density of thoughts of users who focus on a particular situation (playing sports, meeting friends, waiting for someone or something, etc.) about online communication and content flows (Klimmt et al., 2018; Reinecke et al., 2018). Another dimension, "reactivity", indicates how much responsive are users to cues from their mobile devices. "monitoring", the third and last dimension of online vigilance, refers to how often users check their online environment without notifications coming to their mobile devices (Reinecke et al., 2018).

Reinecke et al. (2018) suggest that the concept of online vigilance can be associated with some negative effects of internet use, such as digital stress or procrastination, but this concept

represents a more ordinary form of online participation that does not impair one's functioning and health in general.

The aim of this study is Adaptation of the Online Vigilance Scale to Turkish and to examine its psychometric characteristics. Adaptation of the Online Vigilance Scale (OVS) to Turkish, will contribute to researches in this field especially in terms of revealing the differences in trends among mobile device users towards online media in Turkey.

A scale adaptation study has been carried out in this study. First of all, the translation of the original scale into Turkish was carried out by five participants proficient in English and Turkish. The Turkish forms then were translated back into the source language by two experts. Finally, the Turkish forms of the scale were delivered to university students and their feedback about the comprehensibility of the items were received. During this process, it was concluded that there was no item that was not understood by the students, and the scale was finalized.

In the study, data were collected from 390 university students (126 male and 264 female) in order to examine the psychometric properties of the scale. OVS Turkish form, Fear of Missing out Scale (FOMOS), Internet Addiction Scale (IAS) and an information form were used as data collection tools. Before the data collection process, the scales were designed online using Google Forms and then added to the distance education module used by the university. After this process, students were asked to fill in the added scales.

In order to examine whether Turkish form of OVS was verified in the sample of Turkey, Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) were performed on the data through the IBM AMOS 21 program. Two separate sample groups were formed from the obtained data; Exploratory Factor Analysis (EFA) was applied to one group and Confirmatory Factor Analysis (CFA) was applied to the other group. According to the EFA results, the scale consists of three factors with eigenvalues greater than 1 in concordance with the original form, and these three factors explain 70% of the total variance. These factors were called as "salience", "monitoring" and "reactibility" as in the original scale. In addition, the item-total correlation coefficients of the scale vary between 0.46 and 0.73. In CFA, a first-order multi-factor model was created and the Maximum Likelihood method was used. As a result of the analyses, it was observed that the model validated [$\chi^2(49) = 109.672, p < .00 \chi^2/sd = 2,23, GFI = .91, AGFI = .87, CFI = .96, NFI = .93, SRMR = .03, RMSEA = .07$] (Erkorkmaz et al., 2013; Hu & Bentler, 1999; Schermelleh-Engel, Mossbrugger, & Müller, 2003). In addition, the Cronbach's Alpha values calculated for the Turkish form of the scale provide evidence that it is highly reliable. In order to evaluate the convergent validity of the scale, the relationships between the IAS, FOMOS and the OVS were examined. As a result of these examinations, a moderate and positive significant correlation was observed between the IAS, FOMOS and the OVS total and subscales scores.

According to the findings, it could be stated that the Turkish version of the Online Vigilance Scale was a valid and reliable scale. The positive medium-level relationship of online vigilance with internet addiction and the FOMO shows that -as expected- online vigilance is similar to the FOMO and internet addiction, but exhibits a different structure. Reinecke et al. (2018) have stated that online vigilance had the potential to increase the positive effects of online communication, such as mood regulation or relatedness need satisfaction. As a result, online vigilance may provide a different perspective on the psychological consequences of being "online permanently" and offer a potential alternative to pathological uses of online environments (Reinecke et al., 2018).

Giriş

Mobil teknolojiler, özellikle akıllı telefon gibi cihazların ve internet erişiminin yaygınlaşması, bireylerin yaşam ve iletişim biçimlerinde değişiklikler meydana getirmiştir. Pek çok akıllı telefon ve mobil cihaz kullanıcısı, artık sürekli olarak çevrimiçi olma ve başkalarıyla neredeyse kalıcı olarak bağlantı kurma alışkanlığı geliştirmiştir (Vorderer ve Kohring, 2013). Bu kullanıcılar “sürekli çevrimiçi ve sürekli bağlı (Permanently Online/Permanently Connected-PO/PC)” olmalarını sağlayan medyaya doymuş bir dünya içinde yaşamaktadırlar (Vorderer, 2016; le Roux ve Parry, 2017). Alanyazında PO ve PC kavramı, “elektronik medyanın uzun süreli kullanımı şeklinde açık bir davranış biçimi ve bir psikolojik kalıcı iletişimsel tetikte olma durumu” olarak iki boyutta tanımlanmaktadır (Vorderer, Kromer ve Schneider, 2016). PO/PC, bir kişinin sürekli olarak elektronik medyayı (örneğin, mobil akıllı cihazlar) kullandığı sosyal durumlarda ortaya çıkar. Diğer bir ifade ile PO/PC, kişinin aynı anda hem çevrimiçi medyayı kullanması hem de diğer sosyal, bilişsel veya fiziksel aktivitelerle ilgilenmesi durumunda meydana gelmektedir (Vorderer vd., 2016). Bu aktiviteleri gerçekleştirirken çevrimiçi içeriğin kullanılması “sürekli çevrimiçi (PO)”, aktivitelerle eş zamanlı olarak çevrimiçi etkileşime girmek ise “sürekli bağlı (PC)” olarak adlandırılmaktadır (Vorderer, Hefner, Reinecke ve Klimmt, 2018). PO/PC durumu, belirli bir düşünce yapısı gerektirir. Bu düşünce yapısı, (a) akıllı telefon ve akıllı telefon aracılığıyla devamlı erişim sağlanan iletişim ortamıyla kurulan yoğun ilişki ve (b) bu ilişki deneyimlerinden ortaya çıkan beklentiler ile ilgilidir (Vorderer ve Klimmt, 2020). Bu beklentiler kişilerin karar verme, yorumlama, problem çözme gibi davranışlarında ve sosyal yaşamlarında önemli bir rol oynamaktadır (Klimmt, Hefner, Reinecke, Rieger ve Vorderer, 2018).

Telefon kullanıcılarının çevrimiçi içerik ve iletişimin sürekli olduğuna dair farkındalıkları ve PO/PC'nin beklentilerini karşılamaya yönelik motivasyonları, son zamanlarda çevrimiçi tetikte olma (online vigilance) kavramını ortaya çıkarmıştır (Klimmt vd., 2018; Reinecke vd., 2018). Çevrimiçi tetikte olma, bireylerin çevrimiçi içerik ve iletişime psikolojik olarak sürekli bağlı olmalarıdır. Fakat bu bağlılık patolojik bir durum değildir (Johannes ve ark, 2020; Reinecke vd., 2018). Yüksek çevrimiçi tetikteliğe sahip insanlar, günlük yaşamlarında bilgi ve iletişim teknolojileri odaklı iletişimin sürekli farkındadırlar (Johannes vd., 2020).

Kavramsal Çerçeve

Reinecke vd. (2018), çevrimiçi tetikte olma kavramını edimsel koşullanma olarak bilinen işlemsel öğrenme (instrumental learning) ve dikkat ile öğrenme (attentional learning) olmak üzere iki öğrenme mekanizması ile temellendirmektedir. Alanyazında eylem-sonuç ilişkilerinin öğrenilmesi olarak ifade edilen işlemsel öğrenme, bireylerin istenen bir sonucu elde edecek davranışı gerçekleştirmesine ve istenmeyen sonuçlarla bağlantılı davranışlardan kaçınmasına olanak tanır (Shanks, 1993). Çevrimiçi iletişim, kullanıcıların memnuniyet duyacakları birçok olanak (bilgiye hızlı ve kolay erişim, sosyal etkileşim ödülleri, problem çözmede başarı gibi) sağlar (Oulasvirta vd., 2012). Reinecke vd. (2018), çevrimiçi iletişimin sunduğu bu olanakların kullanıcılara çevrimiçi ortamla olumlu ilişkiler kurma fırsatı tanıdığını, bu durumun ise çevrimiçi iletişimin tercih edilmesine ve daha sık kullanılmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda işlemsel öğrenmenin çevrimiçi tetikte olmanın motivasyonel bileşenlerine temel oluşturduğunu düşünmektedirler. Çevrimiçi tetikte olma durumunun bilişsel yönlerini ortaya çıkaran dikkat ile öğrenme ise, uyarılara olan dikkat etme önceliğinin öğrenmenin bir sonucu

olarak değişebilmesidir (Le Pelley, Mitchell, Beesley, George ve Wills, 2016). Başka bir ifade ile diğer davranış biçimleri gibi dikkatin de pekiştirme yoluyla koşullandırılabilmesidir (Mackintosh, 1975). Dikkat ile öğrenmede daha öngörülebilir ve kişiyi daha fazla motive edici ödül içeren uyarıların daha fazla dikkat çekeceği ifade edilmiştir (Mackintosh, 1975; Störmer, Eppinger ve Li, 2014). Benzer şekilde çevrimiçi iletişimin sunduğu olanaklar, dikkat ile öğrenme için de temel sağlamaktadır (Reinecke ve dig., 2018). Özellikle mobil cihazların sahip olduğu titreşim, ziller ve hatırlatıcılar gibi uyarılara tepki vermek sürekli olarak sosyal hazlar veya bilgilendirici ödüller ile ilişkilendirilmektedir (Oulasvirta vd., 2012). Bu durumun sağladığı öğrenmenin bir sonucu olarak kullanıcıların bu uyarılara devamlı olarak yüksek seviyelerde dikkat geliştireceği ifade edilmiştir (Reinecke ve dig., 2018).

Bu çerçevede çevrimiçi tetikte olma, kullanıcıların psikolojilerindeki farklılıkları üç açıdan ifade eder. Bunlar kullanıcıların, (1) her zaman ve her yerde olan çevrimiçi bağlanabilirliğe bilişsel yönelimleri, (2) duygu ve düşüncelerinde çevrimiçi çağrılara ve uyarılara olan sürekli dikkatleri ve bunlara sürekli karşılık vermeleri, (3) çevrimiçi iletişimi çevrimdışı davranışlara öncelik vermeye yönelik motivasyonel eğilimleridir (Reinecke vd., 2018). Bu özellikler, çevrimiçi tetikte olma durumunu, belirginlik (salience), tepkisellik (reactibility) ve takip (monitoring) olmak üzere üç alt boyutla tanımlamaktadır.

Belirginlik: Akıllı telefon, günlük yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Özellikle sosyal medya uygulamalarının yaygınlaşması ile birlikte akıllı telefonlarını yoğun bir şekilde kullanan kişiler, telefonlarını aktif olarak kullanmadıklarında bile çevrimiçi ortamları hakkında düşünebilmektedirler (Cheever, Rosen, Carrier ve Chavez, 2014). “Belirginlik”, belirli bir duruma odaklanan kullanıcıların (spor yapmak, arkadaşlarla buluşmak, birini ya da bir şeyi beklemek vb.) düşüncelerinin bir bölümünü çevrimiçi ortama ayıracakları anlamına gelmektedir (Klimmt vd., 2018; Reinecke vd., 2018). Örneğin, “Arkadaşlarım şu anda ne hakkında konuşuyor, Çevrimiçi medya ortamımda hangi önemli sosyal etkinlikler oluyor, Neyi kaçıyorum?” gibi düşüncelere kapılırlar (Klimmt vd., 2018). Bu durum, kullanıcıların önceki çevrimiçi mobil cihaz kullanımlarından edindikleri bilgileri işlemelerini ve aynı anda çevrimdışı (sosyal) bir durumla karşı karşıya kaldıklarında çevrimiçi ortamlarında neler olup bittiği ile ilgili düşünmelerini içermektedir (Burchell, 2015). Çevrimiçi ortama katılım her zaman aktif ve bilinçli düşünmeyi gerektirmeyebilir. Aksine birçok kullanıcı çevrimiçi ortamla ilişkili insanları, olayları ve konuları otomatik olarak değerlendiren bilişsel rutinler geliştirmiş olabilirler (Bayer, Campbell ve Ling, 2016).

Tepkisellik: Özellikle genç kullanıcılar sosyalleşme, bilgi alma vder ihtiyaçlarını karşılamak için telefonlarını sık sık kontrol etmek isterler (Karapanos, Teixeira ve Gouveia, 2016). Bu nedenle her geçen gün birçok kullanıcı akıllı telefonlarındaki bildirimlere karşılık vermek için tetikte beklemekte (Pew Araştırma Merkezi, 2015) ve genellikle gelen bildirimlere anında yanıt vermektedirler (Chang ve Tang, 2015). Yüksek düzey çevrimiçi tetikteliğe sahip olan kullanıcılar, rutin olarak çevrimiçi ortamdan gelen bildirimlere yanıt verme konusunda kronik bir dikkat ve eğilim ile cihazlarını yönetirler (Reinecke vd., 2018). Bu eğilim, akıllı telefonun kullanılmadığı ve cihazdaki bir bildirim kullanıcının dikkatini çektiği zamanlarda veya kullanıcının telefonu zaten kullandığı ve görüntülenen bilgilere (örneğin yeni bir sosyal medya gönderisi) cevap vermeye mi yoksa mevcut çevrimdışı bir durumun talepleriyle ilgilenmeye mi öncelik vereceğine karar vermesi durumunda güçlüdür. Bu durum “tepkisellik” olarak tanımlanmaktadır (Klimmt vd., 2018; Reinecke vd., 2018). Yüksek düzey “tepkisellik”e sahip kullanıcılar akıllı telefon kullanımı dışındaki etkinlikleri kesintiye uğratmaya ve çevrimiçi olmak

veya çevrimiçi kalmak amacıyla çevrimdışı ortamlardan uzaklaşmaya isteklidirler (Klimmt vd., 2018).

Takip: Çevrimiçi tetikte olmanın üçüncü ve son boyutu olan “takip”, çevrimiçi ortamın rutin bir şekilde aktif kullanımınıdır. Bu boyut kullanıcıların çevrimiçi iletişim ve içerik akışını takip etme yoğunluğunu ifade eder (Klimmt vd., 2018). Akıllı telefonlara yüklenebilen sosyal medya uygulamalarının sahip oldukları özellikler sayesinde kullanıcılar, büyük miktarda metin, video, fotoğraf ve ses biçiminde olan ham veriyi bu platformlara yüklerler (Drus ve Khalid, 2019). Bu ham veriler, topluluğun davranışlarını arşivler ve kullanıcıların çevrimiçi ortamlarında neler olup bittiğine dair güncel bir görüntü sunar. Cihazlarını yoğun bir şekilde kullanan kişiler, çevrimiçi sosyal ortamları ile ilgili güncellenen bu bilgileri rutin olarak “takip” ederler (Klimmt vd., 2018). Levordaska (2016), güncellemeler kısa ve sıradan olsa bile kişisel bilgilerin sürekli olarak takip edilmesinin bunları gönderen kişilerin hayatlarında neler olup bittiğine dair bir farkındalık oluşturacağını ifade etmiştir. Çoğu zaman, sadece birkaç saniyelik akıllı telefon kullanımı bu tür güncellemeleri almak için yeterlidir (Reinecke vd., 2018). Oulasvirta vd. (2012), kullanıcıların telefonlarını kontrol ettikleri bu tür davranışların onları çok hızlı bir şekilde bilgi veya ödül (sosyal ağ, iletişim ve haber) sağlayan ekranlara götüreceğini ifade etmiştir. Sonuç olarak, yoğun “takip” bağlanabilirlikte süreklilik duygusunu korur (Klimmt vd., 2018; Reinecke vd., 2018).

Reinecke vd. (2018), çevrimiçi tetikte olmanın birçok açıdan internet bağımlılığından farklılaştığını ifade etmiştir. Alanyazında, araştırmacılar arasında internet bağımlılığı ile ilgili kavramsal farklılıklar olmasına rağmen, genel olarak internet bağımlılığı, bir bireyin internet kullanımında kontrolü kaybettiği ve interneti hayatında olumsuz sonuçlar yaratana kadar aşırı kullanmaya devam ettiği bir durum olarak tanımlanmaktadır (Young, 2011). Diğer taraftan Reinecke vd. (2018), çevrimiçi tetikte olma kavramının dijital stres veya erteleme gibi internet kullanımının bazı olumsuz etkileriyle ilişkilendirilebileceğini, fakat bu kavramın genel olarak kişinin işleyişini ve sağlığını bozmayan, çevrimiçi ortama daha sıradan bir katılım biçimini temsil ettiğini ileri sürmektedir. Hatta çevrimiçi tetikte olmanın, ruh halinin düzenlenmesi veya ilişki ihtiyacının karşılanması gibi çevrimiçi iletişimin olumlu etkilerini artırarak, mutluluğu artırma potansiyeline sahip olabileceğini ifade etmiştir.

Günümüzde pek çok kişi, akıllı telefonlar gibi mobil çevrimiçi cihazları kullanıyor olsa da, bu teknolojiler kişilerin günlük rutinlerini farklı şekillerde etkilemektedir. Bu farklılıkları ölçmek, teknolojik değişimin her gün bu kadar çok insanın düşüncelerini ve iletişim davranışlarını nasıl ve neden etkilediğini açıklamada araştırmacılara yardımcı olabilir (Reinecke vd., 2018). Bu nedenle Çevrimiçi Tetikte Olma Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, Türkiye’de özellikle mobil cihaz kullanıcılarının çevrimiçi ortama yönelik eğilimlerindeki farklılıkları ortaya koymak açısından bu alandaki araştırmalara katkı sağlayacaktır. Ayrıca alanyazın incelendiğinde Türkiye’de bireylerin çevrimiçi ortama yönelik tetikte olma seviyelerini ölçen herhangi bir ölçüm aracının olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın amacı Çevrimiçi Tetikte Olma Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesidir.

Yöntem

Bu araştırmada ölçek uyarlama çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacına yönelik olarak alanyazın taraması yapılmış ve Çevrimiçi Tetikte Olma Ölçeği (ÇTOÖ)’nin

kavramsal çerçevesi ortaya konmuştur. Ölçeğin uyarlama sürecine, model uyumuna, geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

İşlem

Ölçek uyarlama sürecine başlamadan önce özgün ölçeğin yazarlarından e-posta aracılığıyla izin alınmıştır. Ardından ölçek uyarlama aşamaları (Hambleton ve Patsula, 1999; Sousa ve Rojjanasrirat, 2011) izlenerek özgün ölçeğin Türkçeye uyarlanma süreci tamamlanmıştır.

Öncelikle özgün ölçeğin Türkçeye çevirisi, İngilizceye ve Türkçeye hâkim olan ikisi psikoloji bölümünde, ikisi eğitim teknolojileri alanında, biri de İngiliz dili ve edebiyatı alanında uzman olan beş katılımcı tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, oluşturulan Türkçe formlar iki uzman tarafından tekrar kaynak dile çevrilmiştir. Elde edilen geri çeviriler araştırmacı tarafından özgün ölçeğin maddeleri ile karşılaştırılarak maddeler arasındaki tutarlılıklar incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda maddeler arasında anlam ve dil açısından bir farklılık olmadığı görüşüne varılmıştır. Ardından ölçeğin Türkçe formları beş üniversite öğrencisine verilmiş ve öğrencilerden maddelerin anlaşılabilirliğine yönelik görüşleri alınmıştır. Bu süreçte, öğrenciler tarafından anlaşılmayan bir madde olmadığı sonucuna varılmış ve ölçeğe son şekli verilmiştir.

Veri toplama süreci gönüllülük esasına göre yürütülmüştür. Veri toplama sürecinden önce ölçekler, Google Formlar kullanılarak çevrimiçi ortamda tasarlanmış ve ardından üniversite bünyesinde kullanılan uzaktan eğitim modülüne eklenmiştir. Bu sürecin ardından öğrencilerden eklenen ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Ölçekler doldurulmadan önce katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş ve araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü katılımcılarla veri toplama süreci tamamlanmıştır.

Katılımcılar

Araştırmada iki farklı öğrenci grubundan destek alınmıştır. İlk grupta ölçeğin anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü birinci ve dördüncü sınıfta öğrenim gören beş öğrenci yer almaktadır. İkinci grup ise 126 (% 32,3)'sı erkek, 264 (% 67,7)'ü kadın olmak üzere toplam 390 gönüllü üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 21,4 olup, yaşları 18-39 arasında değişmektedir. Katılımcıların demografik ve çevrimiçi ortam kullanımlarına yönelik bilgileri Tablo 1' de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik ve çevrimiçi ortam kullanım bilgileri

Değişken	N=390	f	%
Cinsiyet	Erkek	126	32,3
	Kadın	264	67,7
Yaş	18-23	329	84,4
	24-29	33	8,5
	30+	28	7,2
Çevrimiçi içerik kullanım amacı	Bilgi arama	358	35,5
	Çevrimiçi haber	237	23,5
	Çevrimiçi video	222	22,0
	Çevrimiçi müzik ve radyo	191	18,9
Çevrimiçi iletişim kullanım amacı	Messenger uygulamaları	331	36,6
	Sosyal medya siteleri	230	25,4
	E-mail	220	24,3
	Mikroblog siteleri (örn. Twitter)	124	13,7
Akıllı telefonu günlük kontrol etme sıklığı	10'dan az	64	16,4
	10-20 kez	149	38,2
	20-30 kez	93	23,8
	30-40 kez	50	12,8
	40'tan fazla	34	8,7
Günlük internet kullanım miktarı	1 saatten az	32	8,2
	1-2 saat	115	29,5
	3-4 saat	146	37,4
	5 saat ve üzeri	97	24,9
Günlük sosyal medya kullanım miktarı	Kullanmıyorum	52	13,3
	1 saatten az	86	22,1
	1-2 saat	146	37,4
	3-4 saat	83	21,3
	5 saat ve üzeri	23	5,9

Veri Toplama Araçları

Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen bilgi formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik bilgileri (cinsiyet, yaş) ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölüm ise çevrimiçi içerik ve iletişim kullanım amacı ile günlük internet, akıllı telefon ve sosyal medya kullanım miktarını sorgulayan soruları içermektedir.

Çevrimiçi Tetikte Olma Ölçeği

Reinecke vd. (2018) tarafından geliştirilen ÇTOÖ, 12 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların çevrimiçi tetikte olma özelliklerinin ne düzeyde olduğu 5'li likert (1 = hiç uygun değil, 5 = tamamen uygun) kullanılarak değerlendirilmektedir. Ölçek, her biri dörder maddeden oluşan üç boyut (belirginlik, tepkisellik ve takip) içermektedir. "Belirginlik" alt boyutu katılımcıların çevrimiçi ortama yönelik bilişsel yönelimleri üzerine odaklanırken

“tepkisellik” alt boyutu, gelen çevrimiçi mesajlara anında yanıt vermeye odaklanır. “Takip” alt boyutu ise çevrimiçi içerik ve mesajların rutin olarak takip edilmesini ölçmektedir. İç tutarlılık katsayıları ölçeğin “belirginlik” alt boyutu için $\alpha = .91$, “tepkisellik” alt boyutu için $\alpha = .83$ ve “takip” alt boyutu için $\alpha = .91$ olarak hesaplanmıştır. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin maddelerinin tamamından yüksek puan almak, kişinin çevrimiçi tetikte olma durumunun arttığını göstermektedir.

Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği (GKKÖ)

Przybylski (2013) tarafından geliştirilen ve Gökler, Aydın, Ünal ve Metintaş (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan GKKÖ, 10 maddeden oluşan 5’li likert tipi (1=hiç doğru değildir, 5=aşırı şekilde doğrudur) bir ölçektir. Özgün ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .89$ iken, Türkçeye uyarlanan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .81$ olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan toplam puanın artması kişinin gelişmeleri kaçırma korkusunun arttığını göstermektedir.

İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ)

Karadağ vd. (2015) tarafından geliştirilen internet bağımlılığı ölçeği 6 maddeden oluşan 5’li likert tipi (1 = hiçbir zaman, 5 = her zaman) bir ölçektir. Tek faktörden oluşan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .83$ olarak hesaplanmıştır. Ölçekten yüksek puan almak kişinin internet bağımlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Bulgular

Üniversite öğrencilerinden elde edilen veriler üzerinde IBM SPSS 20.0 istatistik programı kullanılarak rastgele örnekleme seçimi gerçekleştirilmiştir. Bu işlem sonunda her bir grupta 195 katılımcı olmak üzere iki ayrı örneklem grubu oluşturulmuştur. Bir örneklem grubu (139 kadın ve 56 erkek) üzerinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), diğer örneklem grubu (125 kadın ve 70 erkek) üzerinde ise Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir.

Açıklayıcı Faktör Analizi

ÇTTÖ’nün Türkçe formu ilk olarak AFA ile incelenmiştir. AFA için temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Yapılan analizlerde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı (.86) ve Bartlett Sphericity testi [$\chi^2 = 1448.50$, $p < .001$] sonuçları ölçek yapısının faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. AFA sonuçlarına göre ölçek, orijinal forma uyumlu bir şekilde özdeğeri 1’den büyük 3 faktörden oluşmakta ve bu 3 faktör toplam varyansın % 70,6’sını açıklamaktadır. ÇTOÖ ölçeğinin madde yükleri, özdeğerleri ve her bir faktör için açıklanan varyans miktarı Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2. Çevrimiçi Tetikte Olma Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	ÇTOÖ-Belirginlik	ÇTOÖ-Takip	ÇTOÖ-Tepkisellik
ÇTTÖ1	.73	.09	.31
ÇTTÖ2	.82	.18	.17
ÇTTÖ3	.57	.47	.22
ÇTTÖ4	.68	.41	.24
ÇTTÖ5	.28	.64	.17
ÇTTÖ6	.26	.80	.20
ÇTTÖ7	.01	.74	.20
ÇTTÖ8	.42	.68	.13
ÇTTÖ9	.29	.12	.80
ÇTTÖ10	.25	.18	.88
ÇTTÖ11	.23	.20	.82
ÇTTÖ12	.11	.33	.85
Özdeğer	1.001	1.521	5.961
Açıklanan Varyans (%)	8.33	12.67	49.67

Not: Cronbach alfa katsayısı tüm ölçek için .90'dır.

Tablo 2’de görüldüğü üzere ölçeğin Türkçe formunun “belirginlik” (1, 2, 3, 4), “takip” (5, 6, 7, 8) ve “tepkisellik” (9, 10, 11, 12) olarak isimlendirilen faktörleri dörder maddeden oluşmakta ve madde yükleri sırasıyla 0,57-0,82, 0,64-0,80 ve 0,82-0,85 arasında değişmektedir. Ayrıca her bir maddenin orijinal ölçekte yer alan faktöre yüklendiği belirlenmiştir. Faktörler arası ilişkilere bakıldığında ise hem belirginlik ile takip ($r = .63, p < .001$) ve tepkisellik ($r = .57, p < .001$) arasında hem de takip ile tepkisellik ($r = .49, p < .001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Buna ek olarak ölçekteki her bir maddenin madde toplam korelasyon katsayısı, standart sapması, ortalaması ve madde çıkartıldığında alfa katsayısı Tablo 3’te verilmiştir.

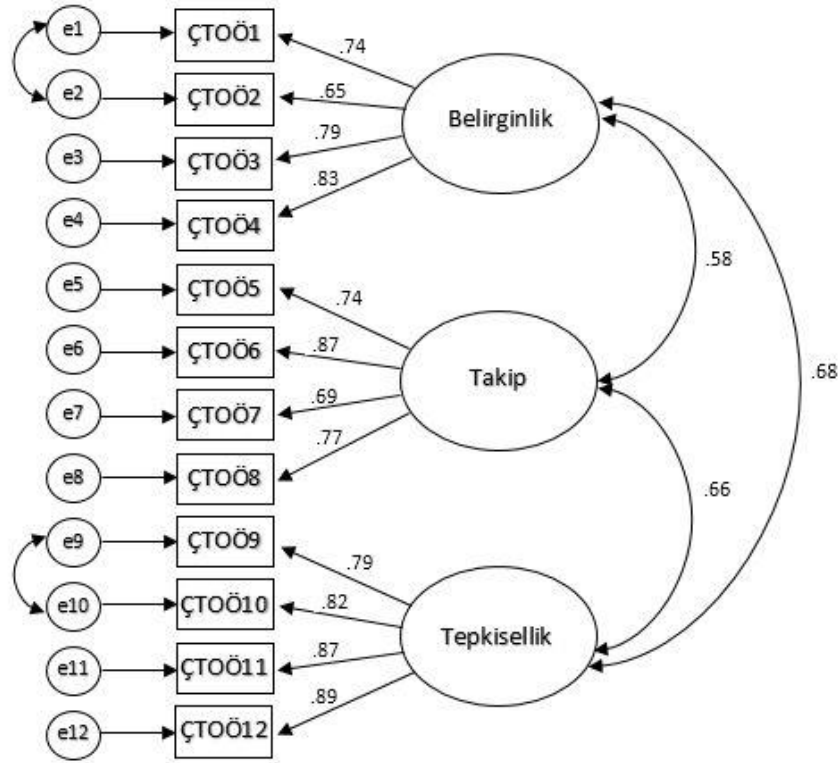
Tablo 3. ÇTOÖ'nün Ortalama, Standart Sapma, Madde Toplam Korelasyonları ve Madde Çıkartıldığında Alfa Katsayısı

Maddeler	Ort.	S	Madde-Toplam Korelasyonları	Madde Çıkartıldığında Alfa Katsayısı
ÇTOÖ 1	2.22	1.06	.58	.89
ÇTOÖ 2	2.14	1.11	.58	.89
ÇTOÖ 3	1.67	0.96	.63	.89
ÇTOÖ 4	1.71	1.05	.68	.89
ÇTOÖ 5	2.36	1.15	.55	.90
ÇTOÖ 6	1.84	1.04	.65	.89
ÇTOÖ 7	2.28	1.24	.46	.90
ÇTOÖ 8	1.76	1.04	.62	.89
ÇTOÖ 9	2.78	1.33	.67	.89
ÇTOÖ 10	2.71	1.36	.73	.89
ÇTOÖ 11	2.19	1.37	.69	.89
ÇTOÖ 12	2.17	1.30	.72	.89
ÇTOÖ-tüm ölçek	2.15	0.82		
ÇTOÖ-belirginlik	1.93	0.84		
ÇTOÖ-takip	2.05	0.88		
ÇTOÖ-tepkisellik	2.46	1.20		

Tablo 3'e göre maddelerin madde-toplam korelasyon katsayıları 0.46 ile 0.73 arasında değişmektedir. Madde toplam korelasyonu 0.30 ve üstü olan maddelerin ayırt ediciliği yüksektir (Büyüköztürk, 2007). Ayrıca ölçekteki maddelerden herhangi biri çıkartıldığında Cronbach alfa katsayısının yükselmediği tespit edilmiştir.

Doğrulamalı Faktör Analizi

ÇTOÖ'nün Türkçe formunun Türkiye örneğinde doğrulanıp doğrulanmadığını incelemek amacıyla, IBM AMOS 21 programı kullanılarak katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde DFA uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapılarının doğrulanması için birinci düzey çok faktörlü model oluşturulmuş ve analizler Maksimum Benzerlik (Maximum Likelihood) yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Modelin mutlak uyumunu test etmek amacıyla Uyum İyiliği İndeksi (GFI) ve Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI), karşılaştırmalı uyumunu test etmek amacıyla Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) değerleri incelenmiştir. Artık temelli uyum indekslerinden ise Standardize Edilmiş Ortalama Hataların Karekökü (SRMR) hesaplanmıştır. Ayrıca genel model uyumunu test etmek amacıyla Ki-Kare Uyum Testi (χ^2) ve Ki-Kare Uyum testinin serbestlik derecesine oranı (χ^2/sd) değerleri incelenmiştir (Karagöz, 2016).

Şekil 1. Çevrimiçi Tetikte Olma Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Yapılan ilk analizlerde uyum indeksleri incelenmiş ve kurulan modelin iyi uyum sağlamadığı görülmüştür [$\chi^2(51) = 148,430$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 2,91$, $GFI = .88$, $AGFI = .82$, $CFI = .94$, $NFI = .91$, $RMSEA = .09$]. Bu nedenle modifikasyon indeksleri incelenerek kuramsal olarak uygun düzeltmeler gerçekleştirilmiştir. ÇTO ölçeğinin “belirginlik” alt boyutunda yer alan ve yüksek ilişki içerisinde olan 1 ve 2. maddeler ve “tepkisellik” boyutu altında yer alan 9 ve 10. maddeler arasında kovaryanslar oluşturularak analizler tekrarlanmıştır. Yapılan düzeltmelerden sonra modelin uyum sağladığı görülmüştür [$\chi^2(49) = 109.672$, $p < .00$, $\chi^2/sd = 2,23$, $GFI = .91$, $AGFI = .87$, $CFI = .96$, $NFI = .93$, $SRMR = .03$, $RMSEA = .07$] (Erkorkmaz vd., 2013; Hu ve Bentler, 1999; Schermelleh-Engel, Mossbrugger ve Müller, 2003). Ayrıca elde edilen modelde maddelerin faktör yükleri “belirginlik” boyutu için .65 - .83, “takip” boyutu için .69 - .87, “tepkisellik” boyutu için ise .79 - .89 arasında değişmiştir. Alanyazında iki veya daha fazla faktörden oluşan yapılar için madde yüklerinin 0.32 ve üzerinde olmasının yeterli olduğu ifade edilmektedir (Costello ve Osborne, 2005). Buna göre ÇTOÖ’nün maddeleri uygun faktör yüklerine sahiptir. Maddelerin faktör yükleri ve faktörler arası korelasyonlar Şekil 1’de gösterilmiştir.

İç Tutarlılık Analizi

AFA ve DFA için belirlenen örneklemeler üzerinde ayrı ayrı güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Buna göre AFA örnekleminde iç tutarlılık katsayısı tüm ölçek için .90, “belirginlik” için .82, “takip” için .79 ve “tepkisellik” için .91 olarak hesaplanmıştır. DFA örnekleminde ise iç tutarlılık katsayısı tüm ölçek için .93, “belirginlik” için .84, “takip” için .84 ve “tepkisellik” için .91 olarak bulunmuştur. Özdamar'a (2013) göre Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.80 ile 1.00 arasında olan ölçekler oldukça güvenilirdir.

Uyum Geçerliliği

Tüm örneklem üzerinde ölçeğin uyum geçerliliğini test etmek amacıyla İBÖ ve GKKÖ ile ÇTOÖ toplam puanı ve alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tablo 4'te görüldüğü üzere çevrimiçi tetikte olma toplam puan ve alt ölçekleri ile İBÖ ve GKKÖ arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Alanyazında korelasyon katsayısının 0.30 - 0.70 arasında olması orta düzey ilişki olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2007).

Tablo 4. ÇTO Ölçeğinin İBÖ ve GKKÖ ile Korelasyonları

	ÇTOÖ-tüm ölçek	ÇTOÖ-Belirginlik	ÇTOÖ-Takip	ÇTOÖ-Tepkisellik
İBÖ	.61**	.57**	.52**	.51**
GKKÖ	.46**	.40**	.42**	.37**

**p < .01

Sonuç

Bu çalışmada ÇTOÖ'nün Türkçeye uyarlama çalışması gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkiye örneklemindeki yapı geçerliliği ayrı örneklem üzerinden yürütülen AFA ve DFA ile değerlendirilmiştir. Sonuçlar, ÇTOÖ'nün Türkçe formunun orijinal ölçekle uyumlu bir faktör yapısına sahip olduğunu göstermiştir. Buna göre ÇTOÖ'nün Türkçe formunun "belirginlik", "takip" ve "tepkisellik" olmak üzere 3 alt faktör ve 12 maddeden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca her bir maddenin orijinal ölçekte yer alan faktöre yüklendiği belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçe formuna ilişkin hesaplanan Cronbach alfa değerleri, oldukça güvenilir ölçümler sağladığına ilişkin kanıtlar sunmaktadır. Sonuç olarak ÇTOÖ'nün Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Ölçeğin Türkçe formunun uyum geçerliliğini test etmek amacıyla GKKÖ ve İBÖ ile korelasyonlarına bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ÇTOÖ ile İBÖ ve GKKÖ arasında pozitif yönde orta derecede ilişki bulunmuştur. Ortaya çıkan bu ilişki düzeyi, beklendiği gibi, çevrimiçi tetikte olmanın gelişmeleri kaçırma korkusu ve internet bağımlılığıyla benzer olduğunu ancak farklı bir yapı sergilediğini göstermektedir. Benzer şekilde, özgün ÇTOÖ'yü geliştirdiği araştırmalarında Reinecke vd. (2018), çevrimiçi tetikte olmanın hem olumlu bir değişken olan "çevrimiçi ortamda ilişki kurma memnuniyeti" hem de internet bağımlılığının olumsuz bir değişkeni olan "algılanan stres" ile ilişkili olduğunu tespit etmiş, bu bağlamda çevrimiçi tetikte olmanın hem işlevsel hem de işlevsel olmayan yönlerinin olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte çevrimiçi tetikte olmanın internet bağımlılığındaki ciddi olumsuz sonuçlara kıyasla nispeten daha hafif sonuçlar gösterdiğini ancak yüksek çevrimiçi tetikteliğe sahip olmanın internet bağımlılığı için bir risk faktörü olabileceğini dile getirmişlerdir. Araştırmacılar ayrıca çevrimiçi tetikte olma ile gelişmeleri kaçırma korkusu arasında ilişki bulmuşlardır. Gerçekleştirilen araştırmalarda, memnuniyet veren sosyal olayları ve deneyimleri kaçırma korkusunun, sosyal medya ve çevrimiçi iletişim kullanımı ve bunlarla ilgili bilişsel meşguliyetin itici güçlerinden biri olduğu ifade edilmiştir (Przybylski, Murayama, DeHaan ve Gladwell, 2013). Reinecke vd. (2018), sosyal medyanın sunduğu bilgilerin ve sosyal tatmin duygusunun yüksek gelişmeleri kaçırma korkusuna sahip bireyler için özellikle değerli

olduğunu ve bu durumun kişileri yüksek düzeyde çevrimiçi tetikteliğe daha duyarlı hale getirebileceğini düşünmektedirler.

Özellikle son zamanlarda Covid 19 pandemi sürecinin ortaya çıkması ile birlikte bireyler, günlük yaşamlarını etkileyen birçok sınırlama ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sınırlamaların neden olduğu kaygı, stres, izolasyon gibi olumsuz sonuçların üstesinden gelebilmek için bireyler sosyalleşme, eğlence gibi ihtiyaçlarını daha fazla çevrimiçi ortamlar üzerinden gerçekleştirmektedirler. Dolayısı ile bu süreçte kişiler mobil cihazlarına ve çevrimiçi ortamlarına daha fazla zaman ayırmaya başlamıştır. Örneğin Malta ve Gracie (2020), Brezilya'da gerçekleştirdiği araştırmalarında pandemi sonrası bilgisayar ve tablet kullanımının pandemi öncesine göre ortalama 1 saat 30 dakika, 18-29 yaş arası kişilerde ise bu kullanımının 3 saat arttığını ifade etmiştir. Alanyazında bireylerin akıllı telefonlarıyla ve çevrimiçi iletişim ortamlarıyla kurdukları yoğun ilişki genellikle (internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı gibi) olumsuz sonuçları olan kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat pandemi sürecinde kişilerin mobil cihazlarını daha yoğun kullanmaları psikolojik iyi oluş seviyelerini artırabilir (David ve Roberts, 2021). Bu bağlamda çevrimiçi tetiktelik "sürekli çevrimiçi" olmanın psikolojik sonuçları konusunda farklı bir bakış açısı sağlayabilir ve çevrimiçi ortamların patolojik kullanımına potansiyel bir alternatif sunabilir. Bu nedenle ÇTOÖ, çevrimiçi ortam kullanımı ve bununla ilgili sosyal davranışları inceleyen araştırmalarda yeni bir itici güç olabilir. Örneğin ölçek, iletişim süreçleri ve çıktılarının bir belirleyicisi olarak kullanılabilir veya sosyal medya aracılığıyla yayılan haber, eğlence gibi içeriklerde kitle seçimi ve bunlara verilen tepki farklılıklarını açıklayabilir (Reinecke vd., 2018).

Öneriler

Araştırmanın sadece üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olması örneklem çeşitliliği açısından sınırlılık oluşturabilir. Bu bağlamda araştırmanın farklı yaş ve örneklem grupları ile gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Çevrimiçi tetiktelik internet bağımlılığı ile ilişkili olmakla birlikte farklı bir yapı sergilemektedir. Reinecke vd. (2018), çevrimiçi tetikte olmanın, ruh halinin düzenlenmesi veya ilişki ihtiyacının karşılanması gibi çevrimiçi iletişimin olumlu etkilerini artırma potansiyeline sahip olduğunu ifade etmiştir. Konuyla ilgili araştırmalarda çevrimiçi tetikte olmanın duygusal iyi oluş için ciddi bir tehdit oluşturmadığı görülmektedir (Johannes vd., 2020). Fakat konunun daha fazla aydınlatılabilmesi için gelecek araştırmalarda Türkiye örneğinde çevrimiçi tetikteliğin duygusal iyi oluş ve yaşam doyumunu yordama gücü ilgili çalışmalar gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte çevrimiçi tetikte olma durumunun akıllı telefon ve sosyal medya kullanıcılarının psikolojileri üzerindeki etkileri, nitel araştırmalar gerçekleştirilerek daha ayrıntılı biçimde incelenebilir.

Kaynakça

- Bayer, J. B., Campbell, S. W. ve Ling, R. (2016). Connection cues: Activating the norms and habits of social connectedness. *Communication Theory*, 26(2), 128–149.
- Burchell, K. (2015). Tasking the everyday: Where mobile and online communication take time. *Mobile, Media & Communication*, 3(1), 36–52.

- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. (8.Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Chang, Y. J. ve Tang, J. C. (2015). Investigating mobile users' ringer mode usage and attentiveness and responsiveness to communication. *Proceedings of the 17th International Conference on Human-Computer Interaction with Mobile Devices and Services* içinde (s. 6–15), Copenhagen, Denmark.
<https://doi.org/10.1145/2785830.2785852>
- Cheever, N. A., Rosen, L. D., Carrier, L. M. ve Chavez, A. (2014). Out of sight is not out of mind: The impact of restricting wireless mobile device use on anxiety levels among low, moderate and high users. *Computers in Human Behavior*, 37, 290–297.
- Costello, A. B. ve Osborne, J.W. (2005). Best Practices in Exploratory Factor Analysis: Four Recommendations for Getting the Most from Your Analysis. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 10(7), 1–9.
- David, M. E. ve Roberts, J. A. (2021). Smartphone use during the COVID-19 Pandemic: Social versus physical distancing. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(3), 1034.
- Drus, Z. ve Khalid, H. (2019). Sentiment analysis in social media and its application: systematic literature review. *Procedia Computer Science*, 161, 707–714.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. ve Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1), 210–223.
- Gökler, M. E., Aydın, R., Ünal, E., ve Metintaş, S. (2016). Sosyal ortamlarda gelişmeleri kaçırma korkusu ölçeğinin Türkçe sürümünün geçerlilik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 52–59.
- Hambleton, R.K. ve Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*, 1(1), 1–16.
- Hu, L.T. ve Bentler, P.M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6 (1), 1–55.
- Johannes, N., Meier, A., Reinecke, L., Ehlert, S., Setiawan, D. N., Walasek, N., ...Veling, H. (2020). The relationship between online vigilance and affective well-being in everyday life: Combining smartphone logging with experience sampling. *Media Psychology*, 1–25.
- Karadağ, E., Tosuntaş, Ş. B., Erzen, E., Duru, P., Bostan, N., Şahin, B. M., ...Babadağ, B. (2015). Determinants of phubbing, which is the sum of many virtual addictions: A structural equation model. *Journal of behavioral addictions*, 4(2), 60–74.
- Karagöz, Y. (2016). *SPSS 23 ve AMOS 23 uygulamalı istatistiksel analizler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karapanos, E., Teixeira, P. ve Gouveia, R. (2016). Need fulfillment and experiences on social media: A case on Facebook and WhatsApp. *Computers in Human Behavior*, 55, 888–897.

- Klimmt, C., Hefner, D., Reinecke, L., Rieger, D. ve Vorderer, P. (2018). The permanently online and permanently connected mind. Mapping the cognitive structures behind mobile Internet use. P. Vorderer, D. Hefner, L. Reinecke ve C. Klimmt (Ed.), *Permanently online, permanently connected. Living and communication in a POPC world* içinde (s. 18–28). New York: Routledge.
- le Roux D.B., Parry D.A. (2017) A New Generation of Students: Digital Media in Academic Contexts. J. Liebenberg ve S. Gruner (Ed.) *ICT Education* içinde (s.19-36), Cham: Springer.
- Levordashka, A. ve Utz, S. (2016). Ambient awareness: From random noise to digital closeness in online social networks. *Computers in Human Behavior*, 60, 147–154.
- Mackintosh, N. J. (1975). A theory of attention: Variations in the associability of stimuli with reinforcement. *Psychological review*, 82(4), 276–298.
- Malta, D. C., Szwarcwald, C. L., Barros, M. B. A., Gomes, C. S., Machado, Í. E., Souza Júnior, P. R., ... Gracie, R. (2020). The COVID-19 Pandemic and changes in adult Brazilian lifestyles: a cross-sectional study. *Epidemiol Serv Saude*, 29(4), e2020407.
- Oulasvirta, A., Rattenbury, T., Ma, L. ve Raita, E. (2012). Habits make smartphone use more pervasive. *Personal and Ubiquitous Computing*, 16(1), 105–114.
- Özdamar, K. (2013). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Le Pelley, M. E., Mitchell, C. J., Beesley, T., George, D. N. ve Wills, A. J. (2016). Attention and associative learning in humans: An integrative review. *Psychological bulletin*, 142(10), 1111–1140
- Pew Araştırma Merkezi (2015). US smartphone use in 2015. <https://www.pewresearch.org/internet/2015/04/01/us-smartphone-use-in-2015/> adresinden 15 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- Przybylski, A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R. ve Gladwell, V. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1841–1848.
- Reinecke, L., Aufenanger, S., Beutel, M. E., Dreier, M., Quiring, O., Stark, B., ...Müller, K. W. (2017). Digital stress over the life span: The effects of communication load and internet multitasking on perceived stress and psychological health impairments in a German probability sample. *Media Psychology*, 20(1), 90–115.
- Reinecke, L., Klimmt, C., Meier, A., Reich, S., Hefner, D., Knop-Huelss, ...Vorderer, P. (2018). Permanently online and permanently connected: Development and validation of the Online Vigilance Scale. *PLOS ONE*, 13(10), e0205384.
- Schermelleh-Engel, K., Mossbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23–74.
- Shanks, D. R. (1993). Human instrumental learning: A critical review of data and theory. *British Journal of Psychology*, 84(3), 319–354.
- Sousa, V. D. ve Rojjanasrirat, W. (2011). Translation, adaptation and validation of instruments or scales for use in cross-cultural health care research: A clear and user friendly guideline. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 17(2), 268–274.

- Störmer, V., Eppinger, B. ve Li, S. C. (2014). Reward speeds up and increases consistency of visual selective attention: a lifespan comparison. *Cognitive, Affective, & Behavioral Neuroscience*, 14(2), 659–671.
- Vorderer, P. (2016) Communication and the good life: Why and how our discipline should make a difference. *Journal of Communication*, 66(1), 1–12.
- Vorderer, P., Hefner, D., Reinecke, L. ve Klimmt, C. (2018). Permanently online and permanently connected: A new paradigm in communication research? P. Vorderer, D. Hefner, L. Reinecke, & C. Klimmt (Ed.), *Permanently Online, Permanently Connected : Living and Communicating in a POPC World* içinde (s. 3–9). New York: Routledge.
- Vorderer, P. ve Klimmt, C. (2020). The mobile user's mindset in a permanently online, permanently connected society. R. Ling, L. Fortunati, G. Goggin, S.S. Lim ve Y. Li (Ed.), *The Oxford Handbook of Mobile Communication and Society* içinde (s.54–68), Oxford: Oxford University Press.
- Vorderer, P. ve Kohring, M. (2013). Permanently online: A challenge for media and communication research. *International Journal of Communication*, 7(1), 188–196.
- Vorderer, P., Kromer, N. ve Schneider, F. M. (2016). Permanently online–Permanently connected: Explorations into university students' use of social media and mobile smart devices. *Computers in Human Behavior*, 63, 694–703.
- Young, K. S. (2011). Clinical assessment of Internet-addicted clients. K.S. Young ve C. N. De Abreu (Ed.), *Internet Addiction: a Handbook and Guide to Evaluation and Treatment* içinde (s.19–34), New York, NY: John Wiley and Sons.

EK. Çevrimiçi Ortama Yönelik Tetikte Olma Ölçeği Maddeleri

- BEL1. Aklım sık sık çevrimiçi içeriğe kayar.
- BEL2. Zihnimi çevrimiçi içerikten uzak tutmakta zorlanırım.
- BEL3. Başkaları ile sohbet ederken bile, aklımın bir köşesinde çevrimiçi ortamda o an olup bitenleri sık sık düşünürüm.
- BEL4. Başka şeylerle ilgilenirken bile, çevrimiçi içerikler aklıma sık sık meşgul eder.
- TAK1. Çevrimiçi ortamda olup bitenleri sürekli takip ederim.
- TAK2. Çevrimiçi ortamda neler olup bittiğini, sık sık bilmek zorunda hissederim.
- TAK3. Hiçbir haberi kaçırmamak için belirli çevrimiçi uygulamaları sık sık kullanırım.
- TAK4. Çevrimiçi ortamda o an olup bitenlerden gözümü ayırmam.
- TEP1. Çevrimiçi bir mesaj aldığımda, aklım hemen oraya kayar.
- TEP2. Çevrimiçi bir mesaj aldığımda, hemen onu kontrol etmek için içimde güçlü bir istek uyanır.
- TEP3. Çevrimiçi bir mesaj aldığımda, o an başka şeylerle meşgul olsam bile hemen mesajla ilgilenirim.
- TEP4. Çevrimiçi bir mesaj aldığımda, tüm dikkatimi hemen ona veririm.